

بخش گوناگون

سینداکبر سیدی نیا

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

۱. گزارشی از وضعیت کنونی بانکداری و تأمین مالی اسلامی
۲. نقدی بر کتاب: توسعه / شهریار زرشناس / میثم موسایی
۳. گزارش نشست تخصصی زمینه‌ها و موانع اجرای اقتصاد اسلامی
۴. گزارش برگزاری نشست تخصصی انجمن محققان اقتصاد اسلامی حوزه علمی قم
۵. برگزیده شدن فصلنامه تخصصی اقتصاد اسلامی در دومین جشنواره اقتصاد اسلامی
۶. معرفی کتاب برگزیده سال حوزه علمی در حوزه اقتصاد

گزارشی از وضعیت کنونی بانکداری و تأمین مالی اسلامی*

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

از حدود ۳ دهه گذشته یک فعالیت تجاری قدیم که در آن، آیین و اصول مالی بر پایه ایمان بنا نهاده شده، تجدید حیات خود را آغاز کرد. بانکداری و تأمین مالی اسلامی مدرن، حرکت ملایم خود را از خاورمیانه آغاز و اکنون حضور جهانی خود را وسعت بخشیده است. برخی از غربی‌ها بر این باورند که این، فقط «یک راه جدید سودآور برای انجام یک عمل مشابه» است؛ اما برای مسلمانان و کسانی که طرفدار بانکداری و تأمین مالی اسلامی هستند، این امر، درک و آگاهی است. آن‌ها معتقدند که استفاده از خدماتی که این صنعت ارائه می‌دهد، منطبق بر اعتقادات مذهبی بوده و این اعتقادات نیز نشأت گرفته از وحی الهی به‌منظور برقراری عدل و انصاف در تمام جوامع است.

* این گزارش، ترجمه متن فیلم مستند درباره وضعیت کنونی بانکداری و تأمین مالی در کشورهای اسلامی است که در اداره تحقیقات و برنامه‌ریزی بانک ملی ایران توسط خانم مژگان حاجی‌نبی ترجمه شده است.

تأمین مالی اسلامی، نظام مالی مبتنی بر دارایی است که در آن، پشتوانه تمام معاملات، باید منابع سرمایه‌ای و موجودی کالا باشد.

پروفسور ساموئل هیز (Prof. Samuel Hayes) در این باره گفته است:

گمان می‌کنم مسلمانان، از رشد و توسعه بانکداری اسلامی احساس غرور می‌کنند. این نوع بانکداری و مؤسسات، متعلق به خود آن‌ها است. چیزی است که عالمان و رهبران مذهبی می‌توانند در مساجد درباره آن صحبت کنند. چیزی است که جنبه مثبت دارد و گمان می‌کنم بسیاری از مسلمانان، سرمایه‌گذاری در این نوع بانکداری را نه به سبب درست بودن آن از جنبه مذهبی، بلکه بهتر است بگویم به جهت غرور و افتخاری که از آن احساس می‌کنند، انجام می‌دهند.

تأمین مالی اسلامی به زمان حضرت محمد ﷺ برمی‌گردد و بر اصولی اخلاقی مبتنی است که آن حضرت در احکام خود عنوان کرد.

این در حالی است که عبدالواحد الکوهدجی (Abddul Wahed Al kooheji) معتقد است:

به عقیده من، بانکداری اسلامی به‌طور کامل مانند بانکداری‌های دیگر است. افرادی که لغت اسلامی را می‌شنوند، نوعی از فعالیت مذهبی در ذهنشان شکل می‌گیرد که در آن بانک در تمام روز مشغول عبادت هستند؛ اما چنین نیست. بانک اسلامی که شما وارد آن می‌شوید، همانند سایر بانک‌ها است.

ادنان یوسف (Adnan Yusef) نیز همانند الکوهدجی فعالیت‌های مؤسسات اسلامی را مانند

فعالیت‌های بانک تجاری عادی دانسته، می‌گوید:

هیچ تفاوتی میان بانک تجاری و بانکداری اسلامی وجود ندارد. یگانه تفاوت این است که در بانکداری اسلامی، مسائل شرعی رعایت می‌شود.

شیخ احمد بن محمد الخلیف (Sheikh Ahmad ben Mohammad Al-khlifa) نیز می‌گوید:

این صنعت، هدیه‌ای برای نظام بین‌المللی شمرده می‌شود. محصولات خود را ارائه می‌دهد و مشتریان خود را دارد؛ اما صنعتی است که از طریق معرفی استانداردهایی که هم‌سطح استانداردهای معرفی شده به‌وسیله بانکداری متعارف و صنعت مالی است، خود را رشد داده. این صنعت به رشد خود تا رسیدن به اعداد دو رقمی ادامه خواهد داد و هم‌اکنون در بسیاری مناطق جهان در حال توسعه است.

از بحرین تا آتلانتا و از لندن تا کوآلا لامپور، مؤسسات مالی اسلامی به بیش از ۱/۲ میلیارد نفر از مسلمانان جهان خدماتی را ارائه می‌دهند که در چند دهه گذشته، تقریباً وجود نداشتند.

اصول تأمین مالی اسلامی

اصل اول: ممنوعیت بهره یا ربا

اصول تأمین مالی اسلامی در قرآن تعیین شده است. این اصول و قواعد را می‌توان به چهار بخش مجزا تقسیم کرد:

نخستین و مهم‌ترین اصل، ممنوعیت دادن و گرفتن بهره است. به این عمل عموماً ربا گفته می‌شود. پول به تنهایی نمی‌تواند بهره ایجاد کند. وقتی ربا اقتصاد را آلوده می‌کند، خیر و سلامت تمام افرادی که در آن جامعه زندگی می‌کنند، به مخاطره می‌افتد. هنگامی که صاحبان پول به نرخ بهره و سود تضمین‌شده سرمایه، بیش از چگونگی کاربرد آن توجه دارند، نتایج حاصله منفی خواهد بود.

شیخ صالح کامل (Sheikh Saleh Kamel) درباره این اصل می‌گوید:

ربا در هر سه دین یهود، مسیحیت و اسلام ممنوع است و این، قانونی نیست که فقط در اسلام وجود داشته باشد. متأسفانه مردم آن‌را فراموش کرده‌اند و در تمام جوامع از مسیحیت گرفته تا مسلمان و یهود، ربا را در تمام امور عادی خود وارد کرده‌اند.

اصل دوم: معیارهای اخلاقی

دومین اصل مهم، معیارهای اخلاقی است. وقتی مسلمانان در امری سرمایه‌گذاری می‌کنند، بنا به وظیفه شرعی خود باید از صحت و سلامت آن امر اطمینان یابند.

اسلام، برای تمام جنبه‌های نظام مالی، دارای قوانین ویژه‌ای است که مسلمانان باید براساس آن‌ها در این گونه فعالیت‌ها شرکت کنند. اسلام فعالیت تمام شرکت‌ها را اعم از آن‌هایی که مطابق شرع عمل می‌کنند و آن‌هایی که این دستورها را به کار نمی‌بندند، در زمینه تجارت سهام و بازار اوراق بهادار مدنظر قرار می‌دهد؛ بنابراین، لازم است کلیه سهام‌هایی که در بورس اوراق بهادار فهرست آن‌ها وجود دارد، بر روی صفحه نمایش داده شوند تا مشخص شود معامله سهام کدام شرکت مجاز است (عبدالحلیم اسماعیل (Abdul Halim Ismail)).

اصل سوم: ارزش‌های اجتماعی

سومین اصل مهم، در برگیرنده ارزش‌های اجتماعی است. قرآن تمام پیروان خود را به دستگیری و حمایت از فقیران و مستمندان فرا می‌خواند. مؤسسات مالی اسلامی، خدمات

ویژه‌ای را به این قشر از مردم اختصاص می‌دهند. این خدمات نه به صورت کمک خیریه‌ای محض، بلکه در قالب وام‌های بدون بهره (Free Loans) یا قرض الحسنه است.

موسی ا. شهاده (Musa A. Shihadeh) معتقد است:

بخشی از کار ما انجام امور اجتماعی ویژه، و بخشی از آن پرداختن به امور خیریه است. ما وام‌های بدون بهره می‌پردازیم؛ برای مثال، اگر شما بخواهید به بیمارستان یا دانشگاه بروید، به شما وام قرض الحسنه اعطا می‌کنیم. مهلت بازپرداخت این وام یک‌سال است و بابت آن سودی دریافت نمی‌شود.

اصل چهارم: مسؤولیت و ریسک تجاری

واپسین و مهم‌ترین اصل، انصاف و صداقت است بدین مفهوم که تمام افراد درگیر در یک کار باید در ریسک و منفعت حاصل از هر تلاش شریک باشند. برای استفاده از سود حاصله، تأمین‌کننده منابع مالی باید یا ریسک تجاری را تقبل کند یا خدمت دیگری را ارائه دهد. این اصل برگرفته از فرموده حضرت محمد ﷺ است که می‌فرمایند: «سود با مسؤولیت می‌آید». معنای این فرموده آن است که شخص زمانی استحقاق دریافت منفعت را دارد که یا مسؤولیتی را بپذیرد یا ریسک زیان احتمالی را برعهده گیرد.

برای اطمینان از رعایت این اصول، هر مؤسسه اسلامی باید هیأتی مشورتی به نام هیأت شریعت پدید آورد. اعضای این هیأت می‌تواند مرکب از بانکداران و عالمان باشد که تحت تعلیم قوانین اسلامی قرار می‌گیرند (الگاری).

تحول نظام مالی اسلامی

بانکداری و تأمین مالی اسلامی، پدیده به نسبت جدیدی است که فقط به چند دهه گذشته باز می‌گردد؛ با وجود این، در همین مدت کوتاه، این صنعت به رشد سالانه‌ای بیش از ۱۰ درصد رسیده است. صنعت بانکداری اسلامی در سطح جهان مطرح شده و در بیش از ۵۰ کشور به ارائه خدمات مشغول است. این صنعت، دارای بیش از ۲۵۰ مؤسسه بانکداری و مالی بوده و دارایی آن رقمی بیش از ۲۰۰ میلیون دلار است.

بانک اسلامی دبی، نخستین بانک تجاری اسلامی، در سال ۱۹۷۵، بانک اسلامی فیصل آباد مصر، تأمین مالی هاوس (Finance House) کویت و بانک اسلامی فیصل آباد بحرین در ۱۹۷۷، بانک اسلامی اردن در ۱۹۷۸، بانک اسلامی قطر در ۱۹۸۲، بانک اسلامی مالزی (Bank Islam Malaysia) و بست بانک (Best Bank) تونس در ۱۹۸۳، بانکداری بدون ربا ایران در ۱۹۸۴ تأسیس شدند.

بانک توسعه اسلامی

در سال ۱۹۷۵ بانک توسعه اسلامی بین‌المللی را کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی تأسیس کردند. این بانک به همان شیوه بانک جهانی به کشورهای مسلمان خدمت ارائه می‌دهد؛ اما در مسائل مالی از اصول اسلامی پیروی می‌کند.

دکتر احمد محمد علی (Dr. Ahmed Mohd Ali) مطالبی را پیرامون بانک توسعه اسلامی بیان کرده است. بانک توسعه اسلامی که در سال ۱۹۷۵ تأسیس شد، به سرعت گسترش یافت. در حال

حاضر، ۵۳ کشور عضو این بانک هستند.

از اهداف اصلی این بانک، افزایش توسعه اقتصادی و پیشرفت اجتماعی در کشورهای عضو و نیز جامعه مسلمان کشورهای غیر عضو است؛ بنابراین، در ۲۷ سال گذشته، بانک مذکور در یک منطقه پراهمیت در دنیا توسعه یافته است.

بانک توسعه اسلامی برای حصول اطمینان از قانونمندی درست و کنترل‌شده صنعت بانکداری اسلامی، در ایجاد تعداد بسیاری از مؤسسات نقش بسزایی داشت.

پدیده جدیدی که برخی از بانک‌های متعارف غربی و غیر غربی از آن استقبال کرده‌اند، تأسیس یک بخش در شعبه‌های اداره‌ها است که آنرا پنجره (دریچه) اسلامی می‌نامند. این پنجره‌ها، معاملات را براساس اصول اسلامی انجام می‌دهند. فهرست این پنجره‌ها عبارت است از: بانک امریکن اکسپرس (American Express Bank)، بانک امریکا (American Bank)، ANZ Grindlass، BNP Paribas، چیس مانهاتان (Chase Manhattan)، یونیون بانک سوئیس (Union Bank of Switzerland)، HSBC، Societe General و کلین‌ورت بنسون (Kleinwort Banson).

در سال ۱۹۹۶، سیتی بانک (Citibank)، نخستین بانک غربی بود که پا را از پنجره‌های اسلامی فراتر گذاشت و شخصیت حقوقی مجزایی در قالب بانکداری اسلامی فرعی ایجاد کرد. در سال ۲۰۰۲، UBS سوئیس نیز بانک کاملاً اسلامی به نام بوریبا بانک (Boriba Bank) در بحرین تأسیس کرد.

تقاضای رو به رشد مصرف‌کنندگان برای مؤسساتی که منطبق با شرع عمل می‌کنند، سبب شده است بانک‌های متعارف، ساختار خود را به‌طور کامل براساس پیروی از قوانین مالی

اسلامی پایه‌ریزی کنند. تجلی این اقدام روبه رشد را در بانک‌هایی مانند بانک تجاری بین‌المللی NCB و بانک الجزیره عربستان سعودی و اکنون نیز در بانک بین‌المللی شریعت در امارات متحده عربی می‌توان مشاهده کرد.

عبدالرزاق م. الکرایی (Abdulrazzak M. Elkhraijy) در این باره می‌گوید:

به این فکر افتادیم که خود را از رقیبانمان متمایز کنیم و نیز در موقعیتی قرار دهیم که به گسترش و حرکت سریع‌تر ما در آینده کمک کند. تصمیم بر آن شد به جای بانکداری اسلامی به صورت پنجره‌ای، شعبه‌های را که منحصرأ اسلامی هستند، برای این منظور اختصاص دهیم. اکنون ما ۷۲ شعبه کاملاً اسلامی داریم. همچنین بسیاری از محصولات خود را در زمینه صندوق‌های متقابل ارائه می‌دهیم.

بحرین، مرکز مالی بین‌المللی

در حال حاضر، بحرین، میزبان سازمان حسابداری و حسابرسی مؤسسات مالی اسلامی (AAOIFI) که حسابداری و حسابرسی این مؤسسات را برعهده دارد، مجمع عمومی مؤسسات مالی اسلامی و بازار مالی اسلامی بین‌المللی است. این مؤسسات به همراه مؤسسات بسیار دیگری حمایت از صنعت بانکداری را برعهده داشته و انتظار داریم که به زودی آژانس رتبه‌بندی اعتبار نیز برای مؤسسات مالی اسلامی تأسیس شود.

واپسین پیشرفت حاصله در بحرین، مرکز مدیریت نقدینگی (LMC) (Liquidity Management Centre) است. مرکز پیشین، به منظور تسهیل ایجاد بازار پولی بین بانکی اسلامی و امکان نقدینگی برای مؤسسات مالی اسلامی به گونه‌ای که در سطح بانک‌های متعارف باشند، طراحی می‌شود. یکی دیگر از پیشرفت‌های بحرین، بازار بین‌المللی تدارکات مالی اسلامی (IIFM) است. این مؤسسه جدید، برای ایجاد هماهنگی میان چارچوب‌های مؤسسات مالی که در تدارکات مالی اسلامی فعالیت دارند، طراحی می‌شود.

مالزی، بازاری کاملاً اسلامی

همزمان با پیشرفت بانکداری اسلامی در خاورمیانه، پیشرفت‌های مشابهی در خاور دور صورت گرفت.

در مالزی بیش از ۲۰ سال است که بانکداری اسلامی، توسعه توفیق‌آمیزی داشته و مایه مسرت است که توانسته‌ایم بانکداری اسلامی و تدارکات مالی را به‌طور جامع گسترش دهیم.

این توسعه در زمینه‌های نظام بانکداری، نظام بانکداری اسلامی، بیمه اسلامی، بازار سرمایه اسلامی، تمام زیرساخت‌ها برای داشتن بازار پولی اسلامی و چارچوب قانونی نظارتی کامل است (زتی اختر عزیز (Zeti Akhtar Aziz)).

نوآوری‌ها و فعالیت‌های تجاری بانک‌های اسلامی

۱. تغییر ماهیت ارتباط میان بانک و سپرده‌گذاران

بانک‌های اسلامی همانند بانک‌های دیگر، منابع مالی را از میان اشخاص و مؤسسات جذب و در تجارت‌های گوناگونی که به سرمایه اضافی نیاز دارند، سرمایه‌گذاری می‌کنند. بدین ترتیب، بانک‌های اسلامی همان نقش بانک‌های متعارف را در جایگاه واسطه‌های مالی ایفا می‌کنند. تفاوت اصلی در چگونگی ایفای نقش، ایجاد صندوق‌های پول و به‌کارگیری آن‌ها است.

دکتر معبد الجارحی (Dr. Mabid Al Jarhi) در این باره می‌گوید:

ما ادعا می‌کنیم بانکداری و تأمین مالی اسلامی روش نو برای انجام معاملات است که ثابت کرده مزایای بسیاری دارد. می‌دانیم بانک‌ها وام‌ها را در ستون دارایی‌های خود دارند که به‌واسطه سپرده‌ها در ستون دیگر، تضمین می‌شوند؛ بنابراین، اگر وام‌ها پرداخت یا بازپرداخت نشوند، بانک‌ها به بازپرداخت سپرده‌ها قادر نخواهند بود و تمام نظام بانکداری دچار تزلزل و فاجعه خواهد شد و همه برای دریافت پول خود به بانک‌ها هجوم خواهند آورد. در بانکداری اسلامی، برای سپرده‌ها تضمینی وجود ندارد. سرمایه‌گذاران در سود و زیان با بانک شریک هستند و بانک‌ها از پول آن‌ها برای سرمایه‌گذاری در پروژه‌های گوناگون و در مکان‌های مختلف استفاده می‌کنند. بدین ترتیب، چنانچه بانک در یک پروژه با مشکل مواجه شود، دیگر با فاجعه رو به رو نخواهد بود.

۲. ادغام بازارهای مالی و واقعی

دومین ابتکار بانکداری اسلامی، ادغام بازارهای مالی و واقعی است. بانکداری اسلامی فقط تأمین منابع مالی را برای تجارت و تولید کالاها و مایملک واقعی میسر می‌سازد. یک مثال برای این مورد، خریدن خودرو است. برای تأمین مالی این خرید، از قرارداد مباحه (فروش اقساطی) استفاده می‌شود.

مازین ا. القریب (Mazin A. Al. Ghareeb) معتقد است:

نخستین گام در فرآیند تأمین مالی برای خرید خودرو این است که مشتری برای خرید آن به نمایندگی مراجعه کرده، از آن، صورت قیمت می‌خواهد؛ سپس به بانک مراجعه، و فرم درخواست وام را تکمیل می‌کند و مدارک لازم را به بانک ارائه می‌دهد. چنانچه بانک با درخواست او موافقت کند، خودرو را خریده، آنرا به وی می‌فروشد و خودرو به نام هر دو یعنی بانک و مشتری ثبت می‌شود. عبدالهادی ابن علی شایف نیز در این باره گفته است:

ما با محصولات ساده‌ای چون مراحه آغاز به کار کردیم؛ سپس با معرفی استصناع، مضاربه، سلم و غیره به جلو گام برداشتیم. پس از آن، بر مبتکر بودن متمرکز شدیم بدین معنا که محصولات و ابزارهایی را که در حال حاضر وجود ندارند، به بازار معرفی خواهیم کرد. عبدالواحد الکوهجی نیز می‌گوید:

تفاوت میان وام در بانکداری غربی با معاملات در بانکداری اسلامی در این است که در بانکداری غربی باید به فکر پایان سال بود. هر سال باید اصل و سود را پرداخت؛ اما در بانکداری اسلامی، آن‌ها درصدی از شرکت شما را می‌خرند و در جایگاه شریک مطرح می‌شوند. آن‌ها می‌دانند که این، معامله و تجارت است. تجارت، بالا و پایین دارد. آن‌ها انتظار ندارند همه چیز در پایان سال پرداخت شود و اساساً ما تجارت را به همان گونه که پیش‌تر و بهتر انجام می‌دادیم، ادامه می‌دهیم. مؤسسات اسلامی به شکل گسترده‌ای به تأمین مالی در تجارت می‌پردازند. افزون بر آن، این معاملات به مناطق سنتی اسلامی در دنیا محدود نمی‌شوند.

آتف عبدالمالک نیز اجرای چنین نظامی را در امریکا بیان می‌کند:

در امریکا، معاملاتی به ارزش ۲ میلیارد دلار امریکا انجام داده‌ایم. ۱۰ شرکت خریدیم. با بانک‌های محلی، بانک امریکا و HSBC که حضور بین‌المللی دارند، وارد معامله شدیم و آن‌ها تقریباً نیمی از بهای آن‌چه را که ما خریدیم، براساس معاملات اسلامی تأمین کردند. بانک‌های بین‌المللی از این که چنین معامله بزرگی را انجام داده‌اند، خشنود بودند. این چنین معامله‌ای نه تنها در امریکا، بلکه در نقاط دیگر دنیا می‌تواند صورت پذیرد و بانک اسلامی یا حتی شخص وارد شود و بگوید: «می‌خواهم طبق تأمین مالی اسلامی وام بگیرم». آن‌ها این موضوع را درک کرده، با استفاده از مدارک آماده‌شده‌ای که دارند، قرارداد منعقد می‌کنند.

۳. بانکداری اسلامی و بازار مالی

نوآوری سوم، در زمینه پیشرفت و ارتقای بانکداری اسلامی و بازارهای مالی است. ما می‌خواهیم پیشرفت نظام بانکداری و تأمین مالی اسلامی را که با شکل‌های دیگر بانکداری قابل مقایسه و رقابت است، ببینیم. همچنین قابلیت انعطاف آنرا برای پایداری در

چرخه اقتصادی و حضور آن، همچنین استانداردهای احتیاطی را برای حصول اطمینان از سلامت این نظام، شاهد باشیم (اختر عزیز).

ما به دلیل ماهیت بهره اوراق قرضه یا اسناد خزانه نمی توانستیم در آن‌ها سرمایه‌گذاری کنیم؛ بنابراین، آنچه انجام دادیم، قراردادن جایگزینی برای اوراق قرضه یا ابزارهای خزانه از طریق ایجاد صندوق‌هایی بود که اساس آن‌ها معامله کالا است. صندوق‌های لیزینگ، جایگزین کاملی برای صندوق‌های اوراق قرضه است. تفاوت در این است که هنگام لیزینگ، شما با دارایی واقعی سروکار دارید؛ در حالی که در اوراق قرضه، به جای آن، پول قرض می‌دهید (صلاح ملانکه).

چهارمین نوآوری

۴. پاسخگویی به نیاز بانوان

پاسخگویی به نیاز بانوان چهارمین نوآوری است. بسیاری از زنان مسلمان از قدیم، در انجام امور بانکی مشکل دارند؛ بنابراین، برخی از بانک‌های اسلامی، مکانی را برای این دسته از بانوان ایجاد کرده‌اند که تمام امور آن‌ها را زنان از مدیر گرفته تا افراد پشت بجه، انجام می‌دهند. بانک‌های اسلامی همان حریمی را که فرهنگی اسلام برای زنان در نظر می‌گیرد، فراهم می‌سازد. رویا محمد (Rouya Mohammad) در این باره می‌گوید:

من نمی‌گویم جدایی. این خود زنان هستند که انتخاب می‌کنند به بانک، شعبه یا بخشی که مختص زنان است، مراجعه کنند یا به شعبه‌ای بروند که کارکنان آن مرد هستند و مشتریان مرد دارند. این انتخاب با زنان است و اجبار و الزامی در کار نیست. مؤسساتی هستند که خدمات ویژه‌ای مانند بانکداری سرمایه‌گذاری، بانکداری تجاری، بانکداری حقوقی و خزانه را انجام می‌دهند. بانکداری بانوان، خدمت ویژه‌ای برای زنان است که در آن شما به تمرکز بیشتر بر امور و خواسته‌های آن‌ها قادر هستید. می‌دانید که زنان مسائل زنان را بهتر درک می‌کنند؛ بنابراین، تصور می‌کنند که با یک‌دیگر بهتر کنار بیایند. آن‌ها می‌توانند با کسانی صحبت کنند که آن‌ها را بهتر درک می‌کنند. دیگر ما مشکل مردان مریخی و زنان ونوسی را نداریم.

شیخ احمد بن محمد الخلیف نیز معتقد است:

من به واقع معتقدم امکاناتی که در حال حاضر در بانک‌های اسلامی وجود دارد، از بسیاری جهات می‌تواند با بانک‌های متعارف برابری کند. کفایت و کارایی منابع مورد استفاده در بانک‌های اسلامی، همچنین محصولاتی که طبق موازین اسلامی ارائه شده، ثابت کرده‌اند که این صنعت قدرت رقابت بسیار بالایی دارد.

محبوبیت و رشد بنگاه‌های مالی اسلامی ضامن بقا و طول عمر آنها است. پیوند میان الزام‌های مادی و معنوی (اعتقادی) سبب شده تا شخص اطمینان یابد برای انجام امور اقتصادی و مالی به ترک اعتقادات مذهبی خود نیازی ندارد. اگرچه برای بسیاری از غربی‌ها، تفاوت‌های موجود میان تأمین مالی اسلامی و همتای آن در بانکداری متعارف، نوآوری و آفرینش شمرده نمی‌شود، «تعریف دوباره» است؛ اما برای معتقدان مسلمان، این، فرصتی تازه برای انجام امور آنها براساس معتقداتشان است که این صنعت برای آنها فراهم آورده است.

پروفسور سام هیز، تفاوت دو نظام بانکداری را چنین بیان می‌کند:

فرض کنید شما دو مرغ داشتید و هر دو را کشتید؛ یکی را طبق اصول دینی و اسلامی با مراحل مناسب آن، و دیگری را به سادگی خفه کردید؛ سپس پر آنها را کنید و به آشپز تحویل دادید و آشپز هم آنها را با یک روش دقیقاً مشابه پخت و برای تناول روی میز گذاشت. مردم هم آنها را خوردند بدون آن‌که تفاوتی در طعم آنها احساس کنند. مزه هر دو یکی بود. این‌که چه کسی از تفاوت آن دو آگاه است، اشاره دارد بر این واقعیت که میان بهره ۶ درصد با سود مشارکت برابر با ۶ درصد تفاوتی وجود دارد و پاسخ فرد روحانی این بود: «خدا بر تفاوت‌ها عالم است»، و من گمان می‌کنم درک دیدگاه اسلامی درباره تأمین مالی، امری الزامی است.

آیا بانکداری و تأمین مالی اسلامی فقط «شیوه نو برای انجام امور تجاری است؟» این صنعت مبتکر و نوآور، نه تنها برای مشتریان خود، بلکه برای تمام کسانی که به دنبال چنین خدماتی هستند و می‌خواهند در انجام امور خود در محیط اقتصادی مدرن امروز به معتقدات خود مؤمن باقی بمانند، ابزارهای لازم را فراهم آورده است؛ اما اشتباه محض است اگر تصور کنیم این خدمات فقط به بازار اسلامی اختصاص دارد. صنعت بانکداری و تأمین مالی اسلامی هر روز با هویت بانکداری متعارف مشغول به کار است و محصولات آن در اختیار تمام کسانی که می‌خواهند طبق رهنمودهای اخلاقی و دینی خود حرکت کنند، قرار دارد.